

Bondeklasser och den allmänna rösträtten : föredrag /

Svartengren, Yngve Adolf,

53 E d Br.

National Library
of Sweden

Bondeklassen och rösträttsfrågan.

Föredrag af Y. S. (2. uppl.)

En rörelse med gamla anor.

Så missaktad och misskänd af de maktägande hos oss den rörelse än är, som satt till sitt mål att åt landets alla oförvitliga myndiga män förvärfva politisk medborgarrätt, så är det dock *en rörelse med gamla ärorika anor*. Ja, man kan säga: hvarhälst en stat funnits, där makten ej legat hos en ende enväldsherre eller hos en privilegierad klass, som förstätt omgärda densamma med religionens hälgd, utan där alltså själfstyrelsens princip i någon mån trängt igenom, där kan man också alltid hos de samhällsklasser, som hållits utanför, spåra ett sträfvande likartadt med det, som i våra dagar samlar Sverges rösträttsvänner. Vi må gå tillbaka till de tider, där historien hämtar sitt ljus från sagan och traditionen, vi mötas äfven där af en rösträttsrörelse, till art och väsen lika med våra dagars. Och dessa inbördes strider om makten ge oss alltid *samma* lärdomar:

ett envist motstånd från de privilegierade klassernas sida har alltid värkat förlamande och förlappande på samhällsandan, satt staten i fara, ja, oftast fört den till undergång;

ett tillmötesgående af reformkravet, en utvidgning af medborgarrätten har städse värkat stärkande på samhällsandan och merändels åtföljts af en kraftutveckling, som gjorde t. ex. Aten till folkupplysningens, det fina vettets och de sköna konsternas mönsterstat för alla tider, eller t. ex. Rom till den mäktiga världsherskarinna, för hvilken alla den tidens kända folk måste böja sig.

Så snart enväldet med guds nåde nedbröts i Europa, framträdde också de från forntiden kända maktstriderna mellan de privilegierade och icke privilegierade klasserna. Hela detta århundrade, som dalar mot sitt slut, kan i stort sedt betecknas såsom en folkens kamp fram till själfstyre, och ni må fråga hvem ni fråga vill, förstår han något af utvecklingens gång och är han uppriktig nog att också säga hvad han vet, så skall han medge, att målet för folkens samfälda sträfvan är ett demokratiskt samhällsskick, byggt på allmän rösträtt.

De män, som vid århundradets början räddade Sverges frihet, 1809 års män, insågo det redan då, och i själfva konstitutionsutskottet uttalade man sig för en representation efter allmän rösträtt.

Vår största historieskrifvare, *Erik Gustaf Geijer*, förklarar i de uttryckligaste ordalag, att ingen konstitutionell författning kan byggas på annan fast och säker grund än den allmänna rösträttens. Vår egen tids tvänne största statsmän, *Gladstone* och *Bismarck*, den ene de liberåles, den andre som bekant de konservatives märkesman, öfverensstämma jämväl båda däri, att denna grund är den enda säkra och varaktiga. — »En man, en röst», under det fälttecknet har Gladstone genomfört en långt gående rösträttsreform i det Bri-

tiska riket. Och Tysklands store kansler, furst Bismarck, tog steget fullt ut på en gång, införde allmän rösträtt i det stora tyska riket, och den kraftutveckling, som här liksom alltid följde på denna reform, har han kanske i främsta rummet att tacka för, att han så väl lyckades i sitt stora enhetsverk.

Sverges plats på rösträttsskalan.

Hvarhålst vi se ut öfver Europa, Amerika och Australien möta vi också länder, som antingen redan för länge sedan ha allmän rösträtt eller med raska steg närma sig detta mål. Om vi bortse från Ungarn, där sannolikt striden mellan de olika nationaliteterna gjort, att den herskande rasen ej kommit att ta upp rösträttsfrågan, står Sverge bland Europas konstitutionella stater *lägst* på rösträttsskalan, och innan århundradets slut torde vårt land vara det enda som står *lägt*, med ett stort svalg mellan sig och andra länder.

Men det är inte nog med, att Sverge, det land som intar hedersplatsen i fråga om procenten af läs- och skrifkunnige, samtidigt intar skamlplatsen i fråga om procenten af landets politiskt myndige medborgare. Det är långt sämre ställt med svenska folkets själfstyrelse, än hvad som anges af vårt lands ställning lägst nere på staternas rösträttsskala. Vid sidan af vårt politiska rösträttsstreck ha vi ju en kommunal rösträttsskala, som ej har sin like i något civiliseradt land. Jo, det är så sant, det lär finnas ett dussinfurstendöme nere i Tyskland, som i det afseendet kan täfla med oss. Men eljes finnes intet land, som ens närmelsevis kan uppvisa en sådan parodi på kommunal själfstyrelse som hos oss. I Frankrike m. fl. länder gäller allmän och lika rösträtt äfven på det kommunala området. Och för att gå till vårt broderland Norge, så finnes där visserligen ett kommunalt rösträttsstreck, men ingen har håller där mer än *en* röst. I Belgien, där man som bekant nyligen genomdrifvit allmän, om ock ej lika politisk rösträtt, har det klerikala partiet passat på att införa en kommunal vallag, som af demokraterna stämplats såsom »de fyra skändligheternas lag». Och dock kan enligt den samma ingen valman äga mera än fyra röster, de flesta ha en, två eller tre.

Vi undra just, hvad det belgiska folket skulle tänka, om man upplyste det, att »frihetens stamort på jorden», det nära på enda land i världen, där folket aldrig helt mist sin frihet, att detta land stelnat i ett sådant pänningvälde, att öfver $\frac{3}{5}$ -delar af landets myndige män icke äga någon kommunal rösträtt alls, att i *städerna* en enda röstägande kan uppväga 100 andra och på *landet* alla andra, och att så faktiskt också är förhållandet i ej mindre än 44 kommuner, att vidare uti 504 kommuner en person innehar öfver en femtedel intill hälften af fyrktalet, uti 810 kommuner öfver en tiondedel till en femtedel och i 777 kommuner öfver en tjugondedel till en tiondedel af fyrktalet. Lade man härtill den upplys-

ningen, att vår representations ena kammare, den kammare just, där man för närvarande har att söka den politiska tyngdpunkten, väljes efter denna pänningskala, så skulle, tro vi, en utländing få en föreställning om våra politiska och kommunala förhållanden, som skulle komma — värkligheten ganska nära.

Dock nej, det specifikt egendomliga för vårt politiska lif, det som först gör det riktigt hopplöst:

den folkvalda kammarens kapitulation

för denna byråkrat- och junkerkammare, det kan en utanför stående aldrig rätt förstå. Ja, fråga är, om ens vi, inför hvilkas ögon denna maktförskjutning försiggått, ännu fått riktigt syn på de lagar, som här värka, rätt fattat hela den fruktansvärdt stora makt, som de ultrakonservativa inträssa förfoga öfver i vår kommunala rösträttsskala. Eller fins det inte en hel del godt folk, som fortfarande tror, att första kammarens tryckande öfvermakt i vårt politiska lif beror på tillfälliga orsaker, och att valmännen till andra kammaren nog, hvad det lider, skola veta att ta bukt på den samma? Och dock, är det någon lärdom man kan hemta från den långvariga maktstriden mellan första och andra kammaren så är det väl denna: *männen ofvan åttahundrakronoisstrecket förmå ej ensamma bryta första kammarens öfvermakt*, ej ens om bönderna ingå allians med de frisuade och sparsamhetsvänlige valmännen från andra samhällsklasser.

Reformkraf, som stått på andra kammarens program allt sedan representationsreformens dagar, äro fortfarande olösta, ja kanske längre från sin lösning än någonsin. Vi ta ur högen några exempel: begränsning af den kommunala rösträttsskalan, sänkning af det politiska strecket, våra ämbetsverks förenkling, afskaffande af fideikommissrätten, en arendelag till skydd och värn för våra talrika arrendatorer, statens öfvertagande af sedelutgiftsningen m. m. Och sparsamheten sedan, våra landtmäns A och O! Vi kunna inte erinra oss, att andra kammaren lyckats minska vår ordinarie riksbudget med en enda utgiftspost. Men lika säkert som amen i kyrkan är, att ingen enda riksdag gått, utan att sparsamhetsvännerna haft att inregistrera flera nederlag — med hvad resultat kan man se i våra statsbudgeters svindlande fart upp åt höjden.

Innan fyrväldet hunnit samla och utveckla hela sin makt, sökte väl landtmannapartiet, delvis med framgång, fylka sig kring en sparsamhetsvänlig och folklig politik gent emot första kammaren. Men det förmådde ej hålla ut i den striden. Först bröt sig, som bekant, landtmännens protektionistiska del ut ur partiets leder och bildade i Nya landtmannapartiet en annex-församling till första kammaren. Och i fjol nedlade Gamla landtmannapartiet vapnen och ställde sig likaledes faktiskt i vasallförhållande till denna kammare. Det har nu också gått därhän, att allt hvad första kamma-

ren riktigt på allvar vill, det genomdrifver den ock. Får den det icke första gången, återkommer den för andra, för tredje eller fjärde gången, får den det icke i *ett* tag, så tar den det i smärre poster, får den det icke med A. P. Danielsons hjälp, så tar den det med Olof Jonssons i Hof.

Vi behöfva endast erinra om urtiman och den Alinska skolans unionspolitik, som knäsattes af fjolårets statsutskott och gaf sin första frukt i rustningskreditiven, och vi skola nog ytterligare få besanna det, när det påtänkta 60 millioners-lånet skall trumfas igenom. Det en gång jämförelsevis så mäktiga landtmannapartiet företer nu bilden af en svag och ofteigifven bolagsman, som, afvand från att söka göra sin vilja gällande, prutar lite smått, stretar lite smått mot sin mera viljekraftige och påstridige bolagsmans äfventyrliga projekt.

Den kommunala rösträtten.

Låt oss nu gå tillbaka till vår kommunala rösträttsskala och försöken att reformera densamma. Gången af dessa reformförsök äro verkliga så betecknande, som något kan vara för de båda kontrahenterna, för *den ens* omedgörlighet och *den andres* viljesvagheter.

Redan vid den riksdag, 1859—60 års riksdag, som hade att yttra sig om det af komiterade afgifna betänkande och förslag rörande kommunalstyrelser, föreslog allmänna besvärs- och ekonomiutskottet den begränsning af den kommunala rösträtten på landet, att »dock må ej för annat än jord af någon röstas för mer än en tjugonedel af kommunens hela röstetal». Detta antogs af bondeståndet, men föll på adelns och prästerskapets motstånd. Sedermera ha icke mindre än *etthundrasev* motioner väckts för att få vår kommunala rösträttsskala begränsad. Detta om något talar väl för, att andra kammaren i detta sitt reformyrkande haft folkmeningen bakom sig. Men i denna strid, där första kammaren haft att kämpa för ett antediluvianskt monstrum, utan motstycke i något land, och kämpa mot en så godt som enhällig folkmening, är det icke första kammaren som utmattats, utan det är denna som mattat ut medkammaren.

Ju längre vi gå tillbaka i tiden, desto radikalare äro motionerna; vid 1867 års riksdag föreslogo två landsortsrepresentanter, vid följande riksdag tre landsortsrepresentanter *lika* rösträtt för alla röstägande. Andra föreslogo, att ingen skulle få rösta för mer än $\frac{1}{100}$, $\frac{1}{20}$ o. s. v. af kommunens hela röstetal. Ännu mera betecknande är dock, att från det sista årtiondet ingen enda motion finnes från inflytelserikt nylandtmannapartistiskt håll, liksom också att det understöd reformsträfvandena fått från detta håll varit ytterst lamt. »Med valen till första kammaren reda vi oss nog, om vi vilja», så ungefär föllo A. P. Danielsons ord vid ett tillfälle, då han förhölls det ringa inträse, han numera visade för detta landt-

mannapartiets gamla reformkraf. Och hans stridskamrat, förre landtmannachefen Liss Olof Larsson, som af första kammaren insatts i lagutskottet, höll sig två eller tre riksdagar borta, när denna fråga förekom i utskottet, men fattade omsider mod och afstyrkte hvarje föreslagen reform.

Andra kammarens ställning till

den politiska rösträtten

företer på senare åren alldeles samma utveckling — en ständigt fortgående utmattning.

Fråga om utsträckning af den politiska rösträtten väcktes första gången 1869, förnyades vid riksdagarna 1870, 1872, 1873, 1874, 1875, 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885, 1886, 1887, 1888, 1889, 1890, 1891, 1892, 1893, 1894, 1895 och 1896, således vid 25 af de 30 lagtima riksdagarna efter representationsreformen.

1880 blef en rösträttsreform första gången af andra kammaren bifallen, och samma beslut upprepades de två närmast följande åren. Så vidtog den första utredningens långa tid, som gaf de följande riksdagarna ända till år 1888 en god förevändning att afspisa alla rösträttsförslag. Men 1888, då utredningen äntligen förelåg afslutad, då hade nya systemet gjort sitt intåg med de 22 på stockholmsbänken och den protektionistiska majoriteten lät sitt statsrättsliga faktotum, professor Rydén, göra rent bord på alla rösträttsmotioner.

Med den frihandelsmajoritet som utgick ur 1890 års val, följde också andra kammarens återvändande till 1880-talets reformkraf. Men man märkte ett ständigt sjunkande i intresset hos gamla landtmannapartiets män för den viktiga frågans lösning. Den ena efter den andra började hänvisa till den af regeringen föranstaltade nya utredningen. Kom så sammansmältningen vid 1895 års riksdag och sedan dess har det blifvit afslag äfven i andra kammaren på alla rösträttsförslag: afslag 1895 *före* k. m:ts utredning, och afslag 1896 *efter* samma utredning. Och hvad värre är, själfva rösträttskrafvet i andra kammaren har i sammansmältarnes program af i år urvattnats till ett — *sexhundra kronois streck med garantier!*

Hur har det gått med andra folk kraf?

Hvilket reformkraf man än tar, stöter man på samma oförmåga hos andra kammaren att uträtta något. Tag t. ex. frågan om en arrendelag till skydd för våra till 28,000 uppgående *jordarrendatorer* — denna samhällsklass, som i afseende på lefnadsvilkor står bonden närmare än andra och som därför *borde* kunna påräkna landtmannapartiets bevägenhet, men icke förty nu intar en ställning.

som för flertalet faktiskt kan sägas vara ekonomiskt försvarslös och politiskt rättslös, i båda dessa hänseenden beroende af några jorddrottars godtycke. Det må vara sant, att det i första rummet bör skrivas på första kammarens syndaregister, att vi ej ens ha en tillstymmelse till arrendelag, som kan ge våra arrendatorer skydd mot de värsta godtyckligheterna. Men ej mindre sant är, att en dylik arrendelag stöter på motstånd äfven i andra kammaren — och det just från *bondehåll!*

Jag skall anföra ytterligare ett exempel, som visar att andra kammarens vanmakt ej bottnar i dess oförmåga att föra fram någon sak *i strid mot* första kammarens vilja, ett exempel, som nästan tvingar en att antaga, att våra landtmannarepresentanter rent af *ingen-ting komma sig för med*, när de ej få gå fram under första kammarens banér. Det är den stora, ödesdigra striden mellan Norrlands själfägande bönder och sägvarksbolagen. Denna strid, som på ett så upprörande sätt decimerat en hel landsdels bondebefolkning och hotar att göra ett nytt Irland af vårt framtidsland, har fått pågå öfver ett kvarts sekel, utan att landets bonderepresentanter rört ett finger för att komma sina af öfvermakten och otjänliga lagbestämmelser tryckta medbröder till hjälp. Och om den nu på det sistone arbetat sig fram till en brännande fråga på dagordningen, så är förtjänsten härför icke våra — landtmäns. I riksdagen gör den ännu knappast så mycket väsen af sig, som t. ex. frågan om — konsistorienotariernas aflöning!

Hvarpå beror första kammarens öfvermakt?

Hvadan kommer det sig, att den kammare, som blott representerar en liten, liten minoritet af svenska folket, tagit makten af den s. k. folkvalda kammaren, mattat ut den i alla dess sträfvan- den, så att den nu nästan öfver hela linien sträckt vapnen?

Svaret härpå är både lätt och icke lätt att ge. Det är lätt att säga, hvad det *icke* beror på. Det beror *icke* på, att första kammaren på senare tiden tillförts en större fond duglighet och statsmannakloket. Det är en känd sak, lika god som vitnad, att första kammarens kapacitetsnivå *sjunkit* i samma mån, som dess makt *stigit*. Det beror *icke* på, att första kammarens män nu bättre än förut förstå att ta bönderna i andra kammaren med, som man säger »lämpor». Tvärtom går deras öfvermod gent emot andra kammaren mången gång långt öfver anständighetens gränser. En nedlåtande handtryckning kunna väl de höge herrarne i första kammaren bestå landtmännen i andra, när de förbereda en kupp, en och annan riksbankofullmäktigeplats också kan hända, men kuppen är inte väl ett fullbordadt faktum, förrän de åter slå an den gamla öfvermodiga tonen, enligt hvilken det är på högsta mo- det att tala om medkammaren såsom något sämre, en black om- talar, som denna höga första kammare måste dras med på sin äro-

fulla vandring upp mot statsbudgeternas svindlande millionhöjder. Och det kan privatim hända värktygen från i går, hvad som offentligen händt Olof Jonsson i Hof, då han en dag i tidningarna fick läsa följande yttrande om sig, fäldt af en bland första kammarens äldste och främste förtroendemän: »Jag känner ej karlen, om jag så ramlade ikull på honom».

Hvarpå beror då denna första kammarens öfvermakt i vårt politiska lif? Hvaraf kommer det sig, att våra bonderepresentanter känna större politisk frändskap till dessa dryge herrar än till de samhällsklasser, som nu hållas utanför, men som ingenting värre vilja än att hjälpa till med att få en mera folklig anda in i våra samhällsinrättningar?

Kunna de små själfägande bönder, som utgöra majoriteten af landsbygdens väljare, ha samma syn på de mångskiftande frågor, hvilka komma under riksdagens behandling, som dessa hofmän, k. förtroendemän och junkrar? Ha dessa små jordägare i torftiga villkor samma inträsse som våra jordmagnater och höga byråkrater? Eller kan det ligga i bondens inträsse, att bestämmandet om statens medel, hvaraf lejonparten går till den stora hären af ämbets- och tjänstemän, just hvilat på detta ämbetsmannaväldes spetsar?

Ingen vill väl påstå detta. Det må vara sant, att i den inträssepolitik, som det sista decenniet fyllt vårt politiska lif, en stor del af bonderepresentanterna förmenat sig ha stora, viktiga inträssen gemensamma med första kammarens män. Att Nya landtmannapartiet skulle samvärka med första kammaren i *dess* frågor, må vara förklarligt. Men väl att märka, första kammaren hade själf det största inträssellet i *dess* frågor, hade mäst att vinna på denna samvärkan. Och det brukar i allmänhet ej vara den parten, som ifrigast åtrår ett förbund, hvilken stipulerar villkoren för den andra. Andra kammarens vasallskap under den första blir från denna synpunkt endast så mycket mera oförklarligt.

Jag återkommer således till min fråga: »Hvar har man att söka orsakerna till det egendomliga faktum, att hos ett fattigt bondefolk sådant som det svenska den politiska makten så småningom koncentrerats i en magnatkammare, hvilken, utan att beträda moderationens eller eftergifternas väg, lagt hela bondeoppositionen för sina fötter?»

Jag skall ej här dröja vid de omständigheter, som möjligen *påskyndat* denna utveckling, och jag behöfver ej häller taga med vissa mera tillfälliga orsaker, för att förklara första kammarens öfvermakt. Denna öfvermakt är, om man ser i stort, endast en konsekvens af själfva vårt lands konstitution, af dess politiska och kommunala organisation — med andra ord af *vår kommunala rösträttsskala* och *vårt politiska rösträttsstreck*. Utvecklingen hos oss är endast ett återupprepande af hvad som alltid inträffat i samhällen, där konstitutionen ej väl afvägt maktens tyngdpunkt. I sådana samhällen föreligger alltid den faran, att makten glider öfver i ett litet ytter-

lighetspartis händer; det är som med ett fartyg, hvares last förskjutit sig — den glider och glider, och så en dag kommer kraschen, omvälfningen.

Om det å ena sidan med tillhjälp af andra tiders och andra länders erfarenhet är lätt att *säga*, hvad andra kammarens vanmakt och första kammarens öfvermakt bero på, så är det emellertid å andra sidan ej lika lätt att i den invecklade kedjan af orsaker och följder *uppvisa*, på hvad sätt dessa faktorer värka, att med andra ord i vårt offentliga lifs företeelser alltid återfinna spåren af deras verkningar. Jag skall endast göra några antydningar.

Genom den kommunala rösträttsskalan bestämma de stora fyrken enrådigt öfver första kammaren, och de ha också gjort den till en öfverklasskammare så *homogen*, att den knappast kunde vara det i högre grad, om den vore ett slutet ordenssällskap i stället för svenska folkets representantförsamling, och på samma gång så *oberoende* af allmänhetens opinion, som om denna allmänhet aldrig existerade. Härutinnan har första kammaren en oerhörd styrka framför andra kammaren; ledarne ha den lätt i sin hand, de kunna utan tidsförlust begagna sig af gynsamma situationer, vare sig det gäller anfall, tillbakatåg eller kringgående rörelser, de kunna lägga planer flera år i förväg, utan att behöfva skrifva motståndarne på näsan härom, och de kunna fullfölja dessa planer på vägar, som ej alltid stå öppna för andra kammarens ledande män. Lägg här till alla de starka hjälptrupper första kammaren har i *byråkratin*, blod af dess blod och ben af dess ben; i den *konservativa prässen*, som helt står till dess förfogande; i *kommunernas tjänste- och förtroendemän*, som själfva vägs på den kommunala rösträttsskalans vågskål och befunnits hålla måttet, innan de kommit till sina ställningar — och man får en aning om, huru starkt detta stormannavälde måste vara, som första kammaren representerar.

Man har blifvit det varse, när regeringen någon gång sökt göra gällande en politik, som ej i allo varit första kammaren behaglig. Medan excellensen Boström lefde i illusionen om vår »starka» regeringsmakt, gick han upp som en sol på rikspolitikens himmel. Man vet, hur den färden lyktade. Den store riksagitatorn på Baggå satte sina apparater för opinionstillverkning i rörelse, och den store rikspolitikern hade icke lyst ett halft solår på den inre politikens himmel med sina urtima löften, då han ramlade ned i tullukasens mjölupplag. Och ej mindre snöpligt har hans unionspolitiska kretslopp tills dato varit. Han gick upp såsom »mannen, som skall göra't» i anbudet af 14 jan. 1893, gick i nedan vid 1895 års riksdag, då han i mellanriklagsfrågan såg sig nödd och tvungen att offentligen tala *för*, hvad han enskildt och offentligt arbetat *mot*, och gick slutligen genom det Lewenhaupt-Douglaska vaktombytet in i den Alin-Reuterswärdska konstellationen. Så nog kan man vara säker på att excellensen Boström betagits lusten att göra i »rikspolitik». Hädanefter torde man också göra klokt uti att ej

räkna med svensk regeringspolitik — Sverges regering är numera knappast något annat än värkställaren af första kammarens vilja. »Jag har rent ut sagt statsminister Boström, att — — —» dessa den myndige herrrens till Baggå ord vid årets rösträttsdebatt äro i det afseendet symboliska nog. Ännu återstår visserligen en position att eröfra för den Reuterswärdiska maktusurpationen, innan »all makt är samlad i denna sal». Det är unionskonungadömet. Lyckas det våra tvångsrevisionister att nedbryta detta sista hinder för deras äfventyrliga planer, — då kommer kraschen, omvälfningen, men tyvärr i den kraschen torde äfven Sverges ära och välfärd slås i spillror.

Men för att återgå till vår inre politik, den enda motvikt man har att ställa upp mot detta fyrkvälde, det är en valmanskår till andra kammaren, på så sätt utgallrad, att endast den fjärdedel, som står första-kammarelementen *närmast*, upptagits, under det de öfriga tre fjärdedelarne, som ansetts mest farliga för detta fyrkvälde, helt och hållet uteslutits! Inte må man förväna sig öfver, att andra kammaren i en så ojämn strid kommit till korta. Men något att förundra sig öfver är, att det ännu finnes folk, som hoppas och tror, att denna valmanskår, så splittrad i olika inträsekombinationer som den är, så litet demokratisk, så starkt uppblandad med första-kammarelement, af egen kraft skall kunna föra oss ut ur den nuvarande bedröfliga och hopplösa situationen.

Äfven vid valen till andra kammaren representera nämligen dessa första-kammarelement genom sitt inflytande i sina respektive kommuner, sin sammanhållning och energi en makt, som icke får underskattas. De ha merändels en trogen livvakt i alla kommunala ärelystnader, som för sin framkomst äro beroende af de stora fyrken, de äro mångensstädes det enda aktiva element i den tröga väljarmassan, de ta valagitationen om hand, leda valmötena, inspirera tidningspressen m. m. Den, som varit i tillfälle att närmare studera fyrkväldets inflytande på de valrörelser, där herremän och bönder gå tillsammans till valen, den förstår också godt, huru det kommer sig, att väljarnes flertal, den sparsamme och trots allt demokratiskt anlagde småbonden, nästan alltid har oturen att få representanter, mjukare i ryggen för de guldgalonerade herrarne, än som öfverensstämmar med hans önskningar och inträse.

Bondens politiska maktställning.

Nej, skall det någonsin lyckas att bryta fyrkväldets öfvermakt i vårt politiska och kommunala lif, då måste det stå en fast och stark samt af detta fyrkvälde oberoende väljaremassa bakom oppositionen i andra kammaren, då måste det röstberättigade småfolket söka sina förstärkningar *nedåt*, använda de nu rösträttslösa massorna som en murbräcka mot det förenade junker- och byråkrattväldet.

Men — det är en invändning, som man äfven kan få höra

från småbönder i samma torftiga vilkor som arbetarne — skola vi då *dela* vår politiska makt med arbetarne? Ja, huru mycket den makten är värd, har jag förut sökt visa. Det är minsann ingenting att dela. Bondeklassen har *aldrig* haft den politiska makten i vårt land. Inte ens då landtmannapartiet stod i sin makt's dagar förmådde det tillsätta en regering efter sitt sinne. Det har fått nöja sig med den blygsamma rollen att pruta på regeringens anslagskraf, ofta förgäfves, att i värdsamma skrivelser söka få fram sina önsknningar till k. m:t, oftast förgäfves, att diskutera och votera i reformfrågor, som antingen redan strypts eller komma att strypas af första kammaren.

Vore bonden litet mera stram i ryggen gent emot dessa herrar, som själfva taga maktens kärna och lämna åt honom skalet, så skulle han betrakta det som hån, när de sedan komma och stryka honom om munnen med fagert tal om »bondens politiska maktställning»; — bonden, som ej ens har ett enda språkrör inom prässen, utan måste åka snålskjuts med junkrar, präster och byråkrater! — bonden, som ännu aldrig haft en representant i landets regering, där alla viktigare frågor förberedas och alla beslut i sista hand fattas, därifrån allt administreras och dit utnämningssrätten öfver alla statens viktiga ämbets- och tjänsteinän är förlagd!

Bort därför med allt fåvitskt tal om, att en rösträttsreform skulle hota böndernas urgamla maktställning! Skall ett bondevälde någonsin, komma, så *måste* det komma genom en rösträttsreform; visserligen, vill jag hoppas, inte ett bondevälde, som är mjukt i ryggen för de guldgalonerade herrarne och stramt i ryggen mot småfolket, utan ett bondevälde, som bygger sin makt på folkets breda lager och därifrån hämtar sin vilja och förmåga att ordna landets angelägenheter enkelt, praktiskt och utan onödig lyx, så som det anstår ett bland Europas fattigaste folk. Jag vill visserligen icke påstå, att de nya samhällsklasser, som genom införande af allmän rösträtt skulle få medbestämmanderätt i landets angelägenheter, alltid eller öfverallt skulle gå tillsammans med småbönderna, ehuru jag dock är lifligt öfvertygad om, att inträsseslitningarna skulle bli färre och mindre än man i allmänhet tror. Man må nämligen komma ihåg, att med en maktförskjutning från storbonde- till småbondeklassen också skulle följa mera folkligt sinnade representanter, äfvensom att hela vår allmogeklass sannolikt i många stycken skulle återvända till sina frisinnade traditioner, när bönderna ej längre såsom nu voro hänvisade till kompromisser uteslutande med de reaktionära för att få fram sina önskningsmål.

I hvilket fall som hälst — utvecklingen under den allmänna rösträttens tecken må, som jag hoppas och tror, föra småbonden och industriarbetaren samman i *ett* parti, eller den må, som rösträttsmotståndarne skrämna med, föra dem i sär i hvar sitt parti: — *i intetdera fallet* blefve bondeklassens politiska maktställning *mindre* stark, än den nu är. Hvad den förlorade *nedåt* till de nu

utestängda samhällsklasserna, skulle den vinna *uppåt* af dem, som nu tagit för sig så godt som hela maktens kärna. Och hvad särskilt storbondklassen beträffar, skulle den i en reformerad första kammare få mer än fullgod ersättning för minskadt inflytande i andra kammaren.

Jag skall, för att bättre tydliggöra min mening, ta en bild från den kända leken med ett gungbräde: *nu* sitter bonden uppspetad på den lättare ändan af gungbrädet och måste betala oskäligen kompromissavgift till den storkaxige första-kammar-herren, om denne någon gång skall låta brädet svikta öfver åt hans sida; *då*, när allmänna rösträtten fått värka sin maktförskjutning, kommer bonden att inta den trygga platsen vid gungbrädets stödjepunkt, därifrån han, alltefter som han kastar sin tyngd öfver åt ena eller andra sidan, själf kan dirigera leken.

Det är en erfarenhet, som alltid besannar sig, att folk i allmänhet gör sig för öfverspända föreställningar om värkningarna af en reform, å ena sidan fruktar för mycket för dem, å andra sidan hoppas för mycket af dem. Särskilt gäller detta alla valrättsreformer, ehuru erfarenheten från vårt eget och alla andra land så godt som undantagslöst visar, att man, för att beräkna maktfördelningen inom en representantförsamling, måste ta med många fler faktorer än de rent aritmetiska sifferfaktorer, som framgå ur det statistiska materialet öfver de olika valmansgrupperna. Det är sant, hvad vår nuvarande statsminister en gång yttrade, fast sant i en annan bemärkelse, än han menade: »rösterna räknas icke, de *vägas*», eller såsom Lasalle uttryckte det: »ett lands författning, det är de i ett land bestående maktförhållandena».

. . . . En konung, hvilken hären och kanonerna lyda — det är ett stycke författning!

. . . . En adel, som har inflytande hos hofvet och konungen — det är ett stycke författning!

. . . . Storkapitalisterna och storindustrien öfverhufvud — det är ett stycke författning!

. . . . Bankirerna, börsen öfverhufvud — det är ett stycke författning!

De kunna lätt mångfaldigas dessa exempel på samhällsklasser, hvilka genom sin ställning m. m. utöfva å den allmänna opinionen, å våra lagar och rättsliga inrättningar en bestämmande makt, som ej kan mätas medels matematiska formler eller statistiska kalkyler. Gent emot denna »de öfversta tiotusendes» maktkoncentration behöfver sannerligen den stora massan mer än väl sin röstsedel såsom sitt enda skyddsmedel mot kränkningar af sin rätt; men ej mindre behöfver bonden, medelklassen, dessa den stora massans röstsedlar såsom en nödvändig motvikt mot samma makt.

Småfolket borde gå tillsammans.

Men om det nu så är, att i denna sak arbetarens inträse sammanfaller med bondens och Landtverkarens, bjuder då inte klokheten, att de också gå tillsammans i kampen för densamma. Inte ens rösträttssakens mäst afgjorda motståndare våga bestrida, att inte arbetaren omsider skall nå fram till full medborgarrätt i vårt land; hans egen uthållighet och händelsernas egen makt skola sörja härför. Men det är af oerhörd betydelse för vårt lands framtida politiska utveckling, om arbetsklassen når fram *med* eller *mot* den klass, som står den närmast, vår allmogeklass, och ej mindre viktigt är det, att den når fram i tid.

I ett land, där en fjärdedel af landets myndige män pocka på politiskt förmyndarskap öfver de andra tre fjärdedelarna och faktiskt utöfva detta sitt förmyndarskap så, att de rösträttslöse måste få misstro till deras oegennyttia och goda vilja, i det landet måste samkänslan och nationalitetskänslan föra ett tynande lif, i det landet skall känslan af vanmakt och känslan af bitterhet sitta som snyltgäster hos de rättslösa samhällsklasserna och tära på deras fosterlandssinne och lifsmod.

Ej mindre skada måste de privilegierade taga. Man håller ej majoriteten af egna medborgare i omyndighetstillstånd och begagnar sig af denna deras försvarslöshet till att på dem kasta de tyngsta bördorna, man gör det ej, utan att rättskänslan och samhällsandan blifvit anfrätt, utan att man kommit långt ut på degenerationens sluttande plan. Och ju längre man dröjer med att utöfva rättvisa, desto svårare skall det bli att göra det; klyftan mellan de privilegierade och icke privilegierade samhällsklasserna skall gräfvast allt djupare och vidare af den ständigt stegrade känslan af bitterhet å ena sidan, af skuld å den andra sidan. Och denna känsla af den orätt, man begår, skall åtföljas af behovet att missakta dem man misshandlar, och den skall många sig med fruktan för att efterräkningens dag en gång skall komma.

Sådana känslor äro för ett folk detsamma som frostnätter för den blommande skörden: allt lifskraftigt, allt dådlystet fryser bort. Nationen får moralisk frossa. Till slut skall spänningen landets medborgare emellan bli så outhärdlig, att rösträttsfienderna från i går skola skynda sig att med egna händer rifva ned det olycksaliga rösträttsstreck, som allt för länge fått splittra nationen och ödelägga dess krafter i inbördes hatfull partistrid.

Att söka från vårt land afvända denna kris, som alltid måste bli skadlig och som lätt kan få sviter, som skola snedvrída hela vår utveckling, det är en fosterländsk uppgift, större än alla de, som i våra dagar ståta med beteckningen »fosterländsk».